

z glagolom *sein*, povedek pa se postavi kakor *imé* ali prilog v tisti sklon, v katerem je poglobitna beseda in h kateri gre povedek. Če pa je povedek glagol, se izpusti zaimek, glagol pa se spremeni v priložaj; c) če se izpusti primerni veznik z glagolom *sein*, s povedkom pa se ravna ravno tako, kakor kadar se izpusti *welcher* ali *der* z glagolom *sein* (b). Če pa se začnjenja stavek z *dass*, *damit* ali *ohne* izpusčajo se ti vezniki, glagol pa se postavi v nedoločnik z besedico *zu* ali *um zu*.

6. Zategnjena čerka *h* se v nemškem navadno ne rabi, če se zlog začnjenja z zloženim soglasnikom, post.: *stelen* . . . čerke *ck* in *tz* se pri skraćevanju ne rabijo za zategnjenim samoglasnikom, za dvojnim samoglasnikom in soglasnikom.

(Dalje prih.)

Novice.

Od Slovenskih goric, 1. listopada, —s—. Opisujete radi stanje ljudskih šol, kar je listu Vašemu zelo primerno. Pridam tukaj tudi nekatere čertice iz Slovenskih goric, kolikor sem opazil o šolskih lanskih skušnjah. Vem, da so tukajšnji učitelji na Vaš ceniti list večidel naročeni in iz njega marljivo jemljejo, kar dohaja za njihove šole; prepričan pa sem tudi, da marsikteri starejših in mlajših učiteljev, ko vtegne zvedeti o kakšnem dopisu iz domačije o domačiji, bo hitro nožec zgrabivši počel razrezavati oni list, ktereга je navadama kidal in nakidaval na kupek, morda nepregledanega ali nedočitanega, in si ga je kupoval lahko da samo zaradi višega naročila, akoravno bi v njem našel marsiktero podučivno zerno in zernice.

V obćem se mora reći, da naše šole napredujejo, in bolj ko jim je služil materni jezik v obsegu in obliki, bolj so napredovale. Naglasujemo pa oboje v obsegu in v obliki, kajti pomembno je oboje. Ne najdemo namreč lahko na Slovenskem šole, kjer bi se izklučeval slovenski jezik kot učiven jezik, ali mogel bi imenovati kraj, kjer so se vsaj deloma slovenski učenci učili tudi nemški katekizem iz marljivosti imenovane lastne. Taka navada, naj izvira od svetnega učitelja, ali od kateheta, se mora grajati. Kaj bi se v tem času, tako okorno potratjenem, učenci lahko naučili koristnega! V obsegu se krati tudi slovensčina, če se pisati učijo učenčki več v nemški pisavi, kakor v slovenski, ali če se latinica, to je slovenska pisava, poskuša in ukvarja celó tudi o stavkih predpisanih o nemškem jeziku. Ali ni naj večé veselje mladičev, če se učijo in znajo zapisovati umljive in znane jim besede in stavke? Zategadel moram tudi tukaj javno priporočati, naj se pisni uk počinja s latinico t. j. s slovenskimi, ne z nemškimi pismenkami. Oporeka se sicer, da so nemške pismenke ravne, latinske pa okrogle, one tedaj ložiše, te težiše za prvi poduk. Pa ta

opomin, menim, ne velja. Če je mladiču pretežko narisati sperva celi krog, pa naj samo pol kroga risa in pri tem se mu roka posebno vadi, da je lahka. Odgojni vzroki pa velevajo, da se mora s slovenskim pisanjem začeti, kajti le po takim učenci dobijo ljubezen in veselje do uka, če umijo, kaj in zakaj se učijo. *) Pisati pa, česar ne umeš, je taka, kakor na pamet učiti se, česar ne umiš. — Pri tej priliki naj še eno omenim. Na spisih nemških in slovenskih sem našel tudi imena učencev pisane različno, na onih nemško, na teh slovensko, tamo postavim Schiffko, tu pa Živko i. t. d. Mislim da slovenskega imena ni treba ne z nemškim, ne z francoskim ali angleškim spisom inaci pisati kakor slovensko, pa vsaj ga tudi pravilno inaci pisati ne moreš. Se vé, da tej reči velike napotije delajo tudi kerstne knjige, ki so še vedno neslovensko pisane, in pričajo, kako malo energije v tem ima č. dubovenstvo. Gledé branja se učitelji zares trudijo nekako sredo najti med prestavljanjem v nemški jezik in razjasnjenjem zapopadka; redko se pripeti, da učenci branega ne umijo ne v tem, ne v onem jeziku. Po mojih mislih bi naj boljše bilo ločiti. Ker je že ukazano, da se učenci morajo že v naj nježnih letih lotiti nemškega jezikoslovja, naj se ga tedaj lotijo, pa branje in razjasnjenje slovenskega dela se ne sme zanemarjati, to je prvo in najvažnije, ono naj bode v drugi verstii v posebej odmerjenih urah; kajti vsaki učitelj se varja misleč, da nauči mladiče slovenske nemškega jezika v početnih šolah. Take tirjatve in poskušnje naj tedaj vsaj ne prevagajo, da se učencem uk in šola ne pristudi in zameri.

Da se slovnica ne uči sistematično, ampak slučajno od primerljeja do primerljeja, je vse hvale vredno in mlademu razumu primerno. S posebno radostjo sem poslušal, kako so se mladiči vadili pripovedovati in opisovati ustmeno. Dotične vaje so bile vzete iz „Učiteljskega Tovaraša“. Da se računji v slovenskem jeziku, se razumi po sebi, ali pri tem predmetu se, žalibože, jezik skoro naj več kvarji.

Pridem pa s tem k drugemu delu svojih opazk, kako materni jezik služi v obliki. Učencevi pameti primerno govoriti je poprek naj večja umetnost učiteljska. Umevnost pa se pospešuje, ako se govori v čisti slovensčini, ker le ta je miselnosti (logiki) primerna in ne veže različnih pogledov in podob. Pri tem so zares v naj slabšem stanji učitelji Slovenskih goric, kjer je jezik posebno v zgorujih nekako pokvarjen in zmešan in po takim nepomiselni (nelogičen). Tej nepomiselnosti se mora učitelj zoperstavljati; kako pa tam, kjer še sam ni imel priložnosti dospeti do pravih načel! kajti ne zadosti, ako se ogiblješ nemškim besedam, ampak še večja nemškutarija in pogubelnejša je, če slovenske besede vežeš v nemškem slogu. Primeri bodo razjasnili. Čul sem brati: Odstavek jedna. To je krivo, nepomiselno. Nemec šteje s števniki glavnimi govorec: Paragraf eins. Toda Slovencu so odstavki zloženi po verstii in v verstii prvi odstavek je prvi, in nikakor edna. Ednemu nasproti je: dva, tri, dosti, več, i. t. d. Ne pitaš se, koliko odstavkov bereš, ampak koliki, tedaj imaš odgovarjati

*) Tako tudi kaže in razlaga naš slovensko-nemški „Abecednik“ na Kranjskem.

in brati s verstnim števnikom: odstavek prvi; ta odgovarja misli. Znan je germanizem: Psa gor obvesi! Nisem ga sicer pri nobeni skušnji čul, samo več enakih, in izvolim si ravno tega, da jedro germanizmov razjasnim in takim učiteljem, kateri imajo dobro voljo učiti se in o tej reči misliti, oči odprem, da lahko po tem vsaki sam razloči in sodi, ako pozna načelo.

Tedaj pogledimo na podani primer, kako je nepomiselna. Obvesiti, vesiti koga, je storiti, da visi. Vsaki tedaj, kateri hoče psa vesiti, ga hoče umoriti, ne pa pripeti, in ako pravi še celo gor obvesiti, ga ne samo vesi, ampak ga vesi na nekako višino, ker gor ne pomenja na lance t. j. pripeti s lanci, ampak gor pomenja na višini, tedaj na vislicah. Nepomiselno nemškutaris tedaj s tem, ako nemške besede se trudiš zmenjati s slovenskimi, ki pa v nemški slog postavljene pogodijo le vsako nemško besedo za se, ne pa prave misli. Narisal je nek šaljivi umetnik izraz: k nogam iti (m. peš) tako le: Veliki kup nog živalskih in človeških in pa potnika, ki jih gre gledat. Lične slike bi se lahko tudi narisale za: Dol beri! vun zrajtej! dol spiši! dol zbriši! naprejzvetje, vun vidi i. t. d. Da taki izrazi misli ne izzarajo in umevnost pačijo, je jasno kot beli den. *)

Iztrebiti take napake le moremo, če pozorno prebiramo dobre slovenske knjige in časnike, zvesto poslušamo čisto slovensko govorico, ostro omejamo in ločimo pomen in obseg (Umfang) nemških in slovenskih besed in izrekov, ter se vestno ogiblremo samovoljno kovati besed in izrekov.

Te opombe želim, da bi bile dobrovoljno sprejete, kakor so podane, vsaj na one ne merijo, kateri jih ne zaslužijo, vem pa tudi, da so še marsiktere druge okolnosti krive, ako še ljudske šole niso na tej stopnji, na kateri bi biti imele. Dobra volja in neprestana marljivost premagate vse ovire in naše šole bodo počasem zares narodu, kar mu biti morajo, učelišča za vse djanske potrebe življenja; bodo nam mala vseučelišča, iz katerih bode izhajala krepka značajna mladina, up boljše prihodnosti. Kar pa dohaja nedeljskim šolam, žalibože, z večega celó zanemarjenim, v katerih bi dečki imeli ponavljati iz berila djanska poglavja iz naravopisja, zemljopisja in se učiti sadjoreje, bčelarstva, pravičnih spisov i. t. d., dekleta pa peti, plesti i. t. d., o teh sem čul od večih strani zrele in zdrave misli, kak bi se naj okrepcale. Naj jih priobčijo dotični učitelji sami svojemu „Tovaršu“! Ta prevelika pohlevnost ne velja. Vsak učitelj se sme in mora čutiti, kaj je, in če se mlademu dopisovavcu v pisavi kaka pomota pripeti, mu č. g. vrednik ne bodete v zeló šteli in blagovoljno popravili. **) Priobčujmo tedaj tudi mi svoja mnenja radi „Učiteljskemu Tovaršu“, da svet spozna, da so v Slovenskih goricah izobraženi in vneti učitelji! Z Bogom!

*) Opomniti tudi moram, da Slovenec ne onika, ampak vika. Neki učenci učitelju svojemu za poskušnjo zahvalen list pišočci so Vi in Oni celó mešali. Nekteri mislijo, da se s onikanjem skazuje večja čast. Ni res. To je ista pomota, po kateri prostaku krušnica in brisača služita za delavni dan, tištuh in andtuh pa za nedeljo, mislečemu da nemško je „nobel“. Goli germanizem je. Pis.

**) Prav radi.

Iz Gorice. Ravnokar je prišel na svitlo: **Goriški letnik** za čitatelje vsacega stanu, prvi tečaj za leto 1864. Vrednik Fr. Zakrajšek. Založnik Karol Sohar v Gorici. Ta knjiga obsega na 15 polah veliko lepega podučnega in kratkočasnega blaga: vremenoznanstvo, od pisemne in štempeljnine, znajdbe, spominjsko kazalo, majhna lekarnica, Don Kisot, zrak na Smolici, načrti za slov. malarje, kratkočasnice, čertica iz življenja slov. pisatelja, zgodovina gor. grofije, gaz in plinosvečava, nar. pesmi, pravlice, vraže, šopiček umetnih pesem, literarna delavnost po Goriškem v zadnjih letih. — Ta mični letnik, ki se prodaja tudi drugod pri slovenskih bukvarjih, se bo gotovo prikupil vsem, ki ga bodo brali.

Iz Ljubljane. Dobili smo zopet znamenito, izverstno delo, in sicer prvo te verste, t. j.: **Kratka staroslovenska slovnica.** Spisal J. Marn. V Celovcu 1863. Dobiva se v Ljubljani pri gospodu pisavcu po 50 kr., pri bukvozevu M. Gerber-ji pa po 60 kr. Vsak, kdor hoče po slovenski prav govoriti in pisati, mora razumeti kolikor toliko tudi staroslovensčino, in ravno ta lična knjižica razlaga ta nauk prav lahko umljivo in temeljito, da nič boljšega. Ker pa si je gospod pisavec le samo 200 iztisov posebej oskerbel, naj se hitro potrudi, kateri jo hoče kupiti.

— Tudi je že prišel na svitlo **Domač Koledar** slovenski za prestopno leto 1864. Spisal P. Hitzinger, farman in dekan postojnski. 9. pomnoženi tečaj, s podobšino sedanjega Velehrada. V Ljubljani, založ. Jan. Giontini, natisnil J. R. Milic. Ta letnik ima, kakor druge leta, tudi letos mnogo mnogo izverstnega blaga za domače ljudstvo, in je po vsi pravici pravi domač koledar. — Povemo še, da je pri g. J. R. Milicu tudi letos drugikrat prišla na dan **Viseča pratika** za prestopno leto 1864, ki se že tudi dobiva pri imenovanem tiskarji in pri drugih bukvarjih.

— Po sklepu odseka za besede bodo v ljubljanski nar. čitavnici letošnje zimo podučne in kratkočasne veselice 22. nov., 6., 20. in 27. dec. t. l., potem 10., 17. in 24. jan., 2., 7. in 21. febr., 6. in 20. marca in 10. aprila prih. l.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. Prestavljeni so g. g.: — Matija Arko, učitelj v Polhovem gradu, za podučitelja v Senožečah. — Janez Uršič, učitelj v Senožečah, v Zgornji tuhinj, in od tod na njegovo mesto Franc Adamič. — Valentin Krek, učitelj v Getenicah, k sv. Gregorji, in od tod na njegovo mesto Janez Per. — Franc Lavrič, učitelj v Nemški loki, v Šentkocjan, in od tod na njegovo mesto Anton Kunšič. — Kristijan Lavrič, podučitelj v Senožečah, za učitelja v Zalog. — Anton Mazek, učitelj v Doljni vasi, v Šmariji, in od tod na njegovo mesto Janez Jarm. Postavljeni so g. g. poterj. pripravniki: Janez Zakrajšek za podučitelja v Ternovo, — Matija Petrič za podučitelja v Mengiš. — Henrik Visjak za učitelja v Žire. — G. Jož. Dürfeld, učitelj v glavni šoli v Kočevji, je umrl. R. l. P.

 Vse tiste čast. g. g. naročnike, ki spremené svoje stanovanje, prosimo, naj to oglašé pri založništvu „Tovarša“.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.